

Maarifa

Vol 4 Issue - 1

ISSN – 2456-9054

www.maarifa.in

**Mutlidisciplinary
Peer Reviewed
Mutlilingual
Quarterly
Journal**

**:Published By:
ASCON**

Editor's Note: This is combined first issue of fourth volume of **Maarifa**.

We have thrived to publish articles over last three years which covers varied interests and subjects. We have also published article by students, non academicians and academicians alike. We have also published theme based special issues.

We wish all contributors, reviewers, readers and supporters for their continuous encouragement. We would also like to welcome you all to participate as authors and reviewers. We would also welcome your letters and comments on articles you read. Please be kind to write to us.

Hope in this year too, you all will be with us in this journey taking us to sharing loads and loads of knowledge.

Maarifa means knowledge in Swahili. It's an ancient language spoken by tribe in Zulu province of South Africa. Thus this journal also endeavors to share knowledge. This **Interdisciplinary Research Journal** aims to publish quality research papers. We invite all research scholars to publish their high quality research papers. Maarifa will publish quarterly issues with open access policy for all the published papers. Authors are welcome to submit their research with us.

Maarifa

2456-9054

::Write to us::

devgadhbhariacollege@gmail.com

Editor In Chief:

Husain Godhrawala
Campus Director, Maharani
Premkumari College, Devgad
Baria

Editor: Hindi

Dr Suresh Patel
Asso. Professor, Y S Arts & K S
Shah Commerce College,
Devgadh Baria

Editor: English

Dr Bhasker Shukla
Principal, Vivekanand College,
Ahmedabad

Editor: Sanskrit

Dr Dineshbhai Maachhi
Principal, C & S.H.Desai Arts & L
K L Doshi Commerce College
Balasinore

Dr Anil Maachhi, Asst. Professor
Panchamahls Arts College,
Devgadh Baria

Editor: Education

Dr P K Lenka, Physical Director
R V Patel College, Surat

Editor: Gujarati

Dr Arjun Gadhvi
In. Principal, V C P Mahila Arts &
Commerce College, Bharuch

Table of Contents**कहानी**

1	महिसागर नदी परना डेम – वण्णकबोरी अने कडाण	Amrutbhai R. Makwana	1
2	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर अने समाज सुधारण	पटेलिया राकेशकुमार	3
3	Quality Improvement in Higher Education through Skilled Based Programs	Chiragkumar Babubhai Solanki	7

મહિસાગર નદી પરના ડેમ – વણાકબોરી અને કડાણા

Amrutbhai R. Makwana (Tirgar)

Ph.D. Scholar, M.K. Bhavanagar University, Bhavanagar

વણાકબોરી ડેમ -

વણાકબોરી ડેમ બાલાસિનોર તાલુકામાં આવેલા બાલાસિનોરથી માત્ર ૧૨ કિ.મીના અંતરે આવેલ વણાકબોરી ગામની ભાગોળમાં આ ડેમ સાઇટ આવેલ છે. જે મહિસાગર નદી ઉપર બાંધવામાં આવેલ છે. ઇ.સ.૧૯૦૦-૦૧માં દુષ્કાળ પડ્યો ત્યારે આ સરકારી યોજના બનાવવાનું વિચારવામાં આવ્યું. જેના માટે સ્થળ સેવાલિયા વિચારાયું હતું. ઇ.સ.૧૯૦૫ થી ઇ.સ.૧૯૦૮માં આ યોજના અંગે માપણી કરવામાં આવી અને ડેમ સાઇડ વનોડા પાસે બાંધવાનું વિચારવામાં આવ્યું. જેને માટે પાલી (સેવાલિયા) પાસે પાણી માપવાનું મથક સ્થાપવામાં આવ્યું. ઇ.સ. ૧૯૦૫ થી ૧૯૨૬ સુધી પાણીના વહેણની નોંધ લેવામાં આવી. આમ ઇ.સ. ૧૯૨૫માં આ યોજના ફરી લેવામાં આવી ત્યારબાદ ઇ.સ. ૧૯૩૪માં મુંબઇ સરકારમાં નાણામીડને કારણે મુલતવી રાખવામાં આવી.

આમ અવારનવાર આ યોજના મુલતવી રહી ત્યારબાદ મુંબઇ સરકારે બે તબક્કાની મહિ નહેર યોજના ઇ.સ. ૧૯૪૮ના ઓગષ્ટ માસમાં સ્વીકારી જેમાં 'મહિ કેનાલ ડિવિઝન' ના એક્ઝિક્યુટીવ એન્જિનિયરે આખી યોજનાની વિગતો તૈયાર કરી અને તા -૨૨/૦૫/૧૯૫૦માં રૂપિયા ૪,૨૬,૬૬,૭૨૯/- ને ખર્ચે ઉપાડવાનું મંજૂર કરવામાં આવ્યું. આ યોજનાને પ્રથમ પંચવાર્ષિક યોજનામાં સામેલ કરવામાં આવી.

આ યોજના અંતર્ગત વણાકબોરી આગળ આડોબંધ બાંધવો અને ત્યાંથી વહેરાખાડી સુધી ૪૪ માઇલ ૧૫ થી ૫૦ ફુટ ઉંડી મુખ્ય નહેર બાંધવી તેમાંથી બે શાખા (૧) નડિયાદ શાખા (૨) પેટલાદ શાખા કરી. પ્રથમ શાખા આશરે ૩૭ માઇલ અને બીજી શાખા ૩૯ માઇલની નક્કી થઇ. પ્રથમ તબક્કાની નહેરોથી ઠાસરા, આણંદ, નડિયાદ, પેટલાદ અને બોરસદ તાલુકાના ૨.૫૦ લાખ એકર જમીનને લાભ મળ્યો અને બીજા તબક્કામાં બાકીના તાલુકાઓમાં ૯ લાખ એકર જમીનને લાભ મળ્યો.

વણાકબોરી ડેમ ઉપર હાલના સમયમાં વિજળી ઉત્પાદનનું કાર્ય પણ ચાલુ છે. ડેમના પાછળના ભાગમાં ખુબ જ મોટું સરોવર આવેલ છે. જો સરકાર ધ્વારા ત્યાં બોટીંગની વ્યવસ્થા

કરવામાં આવે તો આ સ્થળ પીકનીક પોઇન્ટ બની શકે તેમ છે. અને વધુ ને વધુ સહેલાણીઓ અહિયા આવી શકે છે. આમ કુદરતી સૌંદર્યનો નજારો અહિયા આહલાદક લાગે છે. આ ડેમમાં સાત રેડીયલ દરવાજા છે. મુખ્ય કેનાલની લંબાઇ ૭૩.૬૦ કિ.મી છે. જળ સંગ્રહ ૭૦૦૦ ક્યુસેક છે ડેમમાંથી ૬ બ્રાન્ચ કેનાલ નીકળે છે. તેની લંબાઇ ૨૨૩.૬૦ કિ.મી અને પેટા કેનાલ ૩૯ જેની લંબાઇ ૪૧૫ કિ.મી, માઇનોર કેનાલ લંબાઇ ૧૯.૪૭ કિ.મી. આમ કુલ હાલના તબક્કે કેનાલ લંબાઇ ૨૫૮૫.૬૦ કિ.મી છે.

કડાણા ડેમ -

મહિસાગર નદી ઉપર કડાણા ગામ પાસે આ ડેમ બનાવવામાં આવેલ છે. બે ડુંગરની વચ્ચે આ ડેમ બાંધીને ત્યાં ૨૧ દરવાજા મૂકવામાં આવ્યા છે. અહિયા હાઇડ્રોપાવર સ્ટેશન પણ બાંધવામાં આવ્યું છે. જેમાં ૨૪૦ મેગાવોટ વીજ જનરેશન શક્તિ રહેલી છે. મહિસાગર નદીની લંબાઇ ૩૬૨ માઇલની (૫૮૨ કિ.મી) છે. જેમાં મધ્યપ્રદેશમાં ૧૦૪ માઇલ (૧૬૭ કિ.મી) રાજસ્થાન ૧૦૮ માઇલ (૧૭૩ કિ.મી) અને ગુજરાતમાં ૧૫૦ માઇલ (૨૪૧ કિ.મી) ની છે. વનરાજી અને પ્રકૃતિના અફાટ સૌંદર્ય અને જળસંગ્રહ થકી નીર સૌંદર્યનો આ અદભૂત નજારો જોવા મળે છે. આ જળાશય ઇ.સ. ૧૯૭૯માં બંધાયો હતો. કડાણા જળાશયમાંથી સુજલામ સુફલામ સ્પેડીંગ નહેર ધ્વારા સાત જિલ્લાને લાભ આપવામાં આવે છે. આ નહેરની લંબાઇ ૩૩૨.૦૯૫ કિ.મી છે. બીજી નહેર યોજના એટલે ડાબા કાંઠા નહેર જેની લંબાઇ ૪૨ કિ.મી છે. જેના પાણી કડાણા, સંતરામપુર અને લુણાવાડાના ગામોને લાભ થાય છે. ત્રીજી નહેર યોજના જમણા કાંઠા નહેર જે બે તાલુકા કડાણા અને ખાનપુર તાલુકાને લાભ થાય છે. આમ અલગ નહેર યોજના ધ્વારા ઘણા બધા વિસ્તારને પિયત કરવામાં આવે છે.

આ ડેમની સાઇટ ઉપર જેઇએ તો સરસ મજાની વનરાજી અને કુદરતી સૌંદર્યનો નજારો માણવા મળે છે. અહિયાથી દેખાતો વિપુલ જળરાશી અને ડુંગરો જોઇને મન ખુબ જ પ્રભાવીત થઇ જાય છે.

સંદર્ભ સૂચી:

1. મનમોહક મહિસાગર-જિલ્લા વહીવટી તંત્ર - લુણાવાડા - ૨૦૦૫
2. ગ્રાંખી પંચમહાલ જિલ્લા -૨૦૦૫ ગાંધીનગર
3. સ્થાનિક સમાચાર પત્ર

ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકર અને સમાજ સુધારણા

શ્રીપટેલિયા રાકેશકુમાર જી.

એમ.કોમ., એમ.એડ., નેટ(એજ્યુકેશન), જીસેટ(એજ્યુકેશન)

આસીસ્ટન્ટ પ્રોફેસર, શ્રી આઈ.જી.પટેલ બી.એડ. કોલેજ, મોગરી, આણંદ

સારાંશ:- આધુનિક સમયમા પણ સમાજમા આપણને ભિન્નતા જોવા મળે છે તેમા પણ નીચી જાતિના લોકોને ઘણુ સહન કરવુ પડતુ હોય છે. જેના ઉદાહરણ સ્વરૂપે ઉનામા થયેલો દલિત કાંડ લઈ શકાય. એટલે શિક્ષણ મેળવવુ એટલુ જ પુરતુ નથી પણ તેની સાથે સાથે સમાજમા સુધારણા થાય અને વ્યક્તિના મનમા દરેક વ્યક્તિ માટે સમાનતાની ભાવના કેળવાય તે ખુબ જ જરૂરી છે. અને તેથી સમાજમા સુધારા લાવવાની ખુબ જ જરૂરિયાત ઉભી થઈ છે જેના ભાગ રૂપે ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકરે ઘણા પ્રયત્નો કર્યા હતા અને સંવિધાનમા પણ તેમણે નીચી જાતીના લોકો માટે અનામતની ફાળવણી કરી આપી. છતા પણ સમાજના કેટલાક વર્ગોને તે સારૂ લાગતુ નથી. માટે સમાજમા સમાનતા જળવાઈ રહે અને નવા સુધારા થાય તે ખુબ જ જરૂરી છે. જાતી ભેદભાવની ઘણી ઘટનાઓ તેમના જીવનમા બની હતી. જેમા મિત્રો સાથેની મુસાફરી વખતે દોલતાબાદમા કુવાના પાણીનો ઉપયોગ કરતા ત્યાના મુસલમાનોએ તેમને ખરી-ખોટી સંભળાવી હતી. બાબા સાહેબને પણ આર્થીક સ્થિતી સારી હોવા છતા આભડછેડનો સામનો કરવો કર્યો હતો. જેથી તેમણે સમાજમા બધા ધર્મો, વર્ગો વચ્ચે સમરસતા આવે તેવા પ્રયત્નો કર્યા. સમાજમા સુધારા થાય તેમજ નીચી જાતીના લોકોને બધી બાબતે ન્યાય મળી રહે તેવી રીતે બંધારણની રચના કરી. દરેક લોકો ને ધ્યાનમા રખીને તેમણે અનામત આપી સમાજમા સુધારો અને સમરસતા લાવવાના પ્રયત્નો કર્યા છે. જેની માટે હવે આપણે પણ જાગૃત બની સમાજમા સુધારા કરવામા યોગદાન આપવુ જ રહ્યું.

પ્રસ્તાવના:-

આધુનિક સમયમા પણ સમાજમા આપણને ભિન્નતા જોવા મળે છે તેમા પણ નીચી જાતિના લોકોને ઘણુ સહન કરવુ પડતુ હોય છે. જેના ઉદાહરણ સ્વરૂપે ઉનામા થયેલો દલિત કાંડ લઈ શકાય. એટલે શિક્ષણ મેળવવુ એટલુ જ પુરતુ નથી પણ તેની સાથે સાથે સમાજમા સુધારણા થાય અને વ્યક્તિના મનમા દરેક વ્યક્તિ માટે સમાનતાની ભાવના કેળવાય તે ખુબ જ જરૂરી છે. અને તેથી સમાજમા સુધારા લાવવાની ખુબ જ જરૂરિયાત ઉભી થઈ છે જેના ભાગ રૂપે ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકરે ઘણા પ્રયત્નો કર્યા હતા અને સંવિધાનમા પણ તેમણે નીચી જાતિના લોકો માટે અનામતની ફાળવણી કરી આપી. છતા પણ સમાજના કેટલાક વર્ગોને તે સારુ લાગતુ નથી. માટે સમાજમા સમાનતા જળવાઈ રહે અને નવા સુધારા થાય તે ખુબ જ જરૂરી છે.

ઉપરોક્ત શીર્ષકના અનુસંધાનમા ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકરના જીવનમા તેમને જે એક કડવો અનુભવ થયો હતો તે પ્રસ્તુત પેપરમા રજુ કરુ છુ. જ્યારે તેઓ ૧૯૧૬મા ભારત પાછા આવ્યા ત્યારે વડોદરાના મહારાજાએ તેમને ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે અમેરિકા મોકલ્યા હતા. ત્યા તેમને ન્યુયોર્કની કોલમ્બિયા યુનિવર્સિટીમા ભણ્યા. ૧૯૧૭મા લંડન પહોચ્યા અને લંડન સ્કૂલ ઓફ ઈકોનોમિક્સ મા પ્રવેશ મેળવ્યો. ૧૯૧૮મા ભણતર અધુરુ મુકી વડોદરાના મહારાજાએ શિક્ષણ ખર્ચ આપ્યો હોવાથી તેમની નોકરી કરવા ભારત પાછા આવ્યા. ભારતમા બરોડા પહોચ્યા પછી પ્રશ્ન ઊભો થયો રહેવાનો, ક્યા જઈ? મને કોણ સંઘરશે? વગેરે. વીશી તરીકે બરોડામા એક હિંદુ હોટલ હતી પણ ત્યા જાત છુપાવવી પડે તેમ હતી. તેથી તેઓ ત્યા ન ગયા. ત્યા સ્ટેશને એક ઘોડાગાડી વાળાએ તેમને પારસીની સરાઈની ભલામણ કરી અને પછિ સામાન મુકીને તે સરાઈ તરફ ઘોડાગાડી લઈને ત્યા જવા રવાના થયા. આમય પારસીઓ જરથોસ્તિ ધર્મ પાળતા હોય તેઓ ખુશ

થયા હતા કારણ કે તેમા આભળછેટ હોતા નથી જેથી ત્યા અછુત જેવુ વર્તન થવાની બીક નીકળી ગઈ. અને ત્યા પહોચી તેઓ એક સરાઈને ત્યા ગયા જેમનુ મકાન બે માળ નુ હતુ.નીચે ધરડુ પારસી પરિવાર રહેતુ હતુ અને ઉપરનો માળ ખાલી હતો. જ્યા જવાનો રસ્તો પારસી માલિકે બતાવ્યો અને ઉપર ગયા અને પારસી મકાન માલીક ને રૂમનુ ભાડુ આપીને વિદાય આપી. આરામ કરવા શર્ટ ઉતાર્યુ એટલામા એ પારસી ચોપડો લઈને ઉપર આવ્યો. તેમને અડધા પડધા કપડા પહેરીલી હાલાતમા જોયા અને પારસીએ એ પણ જોયુ કે તેમના શરીર પર પારસીઓના ગણાતા નિશાન સદરો અને કસ્તી(જનોઈ) ન હતા. તે પારસી તરત જ તિખાશથી પુછયુ: કોણ છો તમે? બાબાસાહેબે કહ્યુ: હિંદુ છુ. એટલે પારસી ને આંચકો લાગ્યો. પારસીએ કહ્યુ તમે અહી નહી રહી શકો. એ સાંભળી બાબાસાહેબને ઝાટકો લાગ્યો અને તે ટાઢા પડી ગયા અને પ્રશ્ન થયો હવે ક્યા જવું? તેથી તેમણે પારસીને કીધુ હું હિંદુ છુ પણ તમને કોઈ વાંધો ન હોય તો મને અહિ રહેવામા કોઈ વાંધો નથી. તેથી પારસીએ કીધુ મારે અહિયા રજિસ્ટર બનાવવુ પડે છે. તેથી બાબાસાહેબ કહ્યુ કે કો પારસી નામ લખી દેજો. મને કોઈ વાંધો નથી તો તમે શુ કામ વાંધો કરો છો? મારા અહિ રહેવાથી તમને ફાયદો જ થવાનો છે. તેથી તે પારસી માની ગયો અને જમવાના રોજના દોઢ રૂપિયા નક્કી કર્યા. તેથી તે રાજી થઈ ગયા. પણ તે ક્ષણિક રાજીપો હતો. ત્યાથી તે મહારાજાએ તેમને જ્યા એકાઉન્ટ જનરલની ઓફિસમા અજમાયશી ધોરણે મુક્યા હતા ત્યા તેમણે થોડો સમય વિતાવ્યો. સરોઈમા સાંજે નોકરી પરથી પાછા ફરતા ને એકલવાયા વાચનમા મગ્ન થતા કે ત્યા પણ ઉડતા શોર કરતા ચામાચિડીયા તેમની એકાગ્રતા ભંગ કરતા. એમની હાલત એટલી દયા જનક હતી કે તેમનો ભાણેજ આવ્યો ત્યારે તે પણ તેમની પરિસ્થિતિ જોઈને રડી પડ્યો હતો જેથી તેને તરત જ પાછો બોમ્બે મોકલી દિધો હતો. તેમણે સરકારમા બંગલા માટે અરજી આપી હતી પરંતુ તેનો કોઈ

જવાબ મળે તે પહેલા જ તેમનો કયામતનો દિવસ આવી ગયો. કેટલાક પારસીઓ તે દિવસ લાકડીઓ લઈને તેમની ઘરની સિડી પર ચડી રહ્યા હતા. દરવાજા પર આવીને ડઝનેક પારસીમાથી એકે મને પુછ્યુ કોણ છે તુ? કેમ આવ્યો છુ? પારસી નામ રાખવાની તારી હિમ્મત કેવી રીતે થઈ? બદમાશ! તે પારસી સરાઈને અપવિત્ર કરી મૂકી છે. તે યુપયાપ જ ઊભા હતા અને કોઈ જવાબ ન આપ્યો. બધા જ પારસી બહુજ ગુસ્સામા હતા જેથી તેમણે જાળવી રાખેલ નરમાશ અને શાંતીએ જ તેમને બચાવ્યા હતા. ટોળામાંથી એક જણે પુછ્યુ કે રૂમ ક્યારે ખાલી કરીશ? એટલે તેમણે મૌન તોડ્યુ અને કહ્યુ કે સરકારી બંગલા માટે અરજી આપી છે મંજુર થઈ જશે એમ કહી ને વધુ એક અઠઅવાડિયા માટે વિનતી કરી. પરતુ તેઓએ તેમની વિનતી ન સ્વીકારતા સાંજ સુધી રૂમ ખાલી કરવા જણાવ્યુ નહિતર ગંભીર પરિણામની તૈયારી રાખજે ધમકી આપીને તેઓ જતા રહ્યા. એમને આશા હતી કે તેમને રાજ્ય તરફથી બંગલો મળશે એટલે તેમણે મિત્રોને ત્યા જવાનુ વિચાર્યુ. જેમા તેમના બરોડા બે જાણીતા મિત્રો હતા. તેઓ પહેલા હિંદુ મિત્રોને ત્યા ગયા અને પોતાની આપવીતી જણાવી. તેમણે વાત સાંભળી તેમના મિત્રને ગુસ્સો આવ્યો પરતુ પછી ઉદાસ થયા પણ તેમણે હળવેકથી કહ્યુ "તમે મારા ઘરે આવશો તો મારા નોકરો જતા રહેશે". તેથી તેમનો ઈશારો તે સમજી ગયા અને ત્યાથી તેઓ ચાલી ગયા. તે બીજા ખ્રિસ્તી મિત્રને ત્યા જાય પરતુ અગાઉ તેમણે તેને તેમની સાથે રહેવાની ના પાડી હતી. તેથી તેમને ત્યા જવાની મતલબ હતી. પરતુ આશરો મળવાની તક જતી ન થાય તે માટે તેઓ તેનો ઠપકો સાંભળવા મળે તો પણ તે ખ્રિસ્તી મિત્ર ને ત્યા પહોચ્યા અને પુછી જોયુ, તેના જવાબમા પેલા ખ્રિસ્તી મિત્ર એ કીધુ કે કાલે મારી પત્ની આવી રહી છે તેને પુછીને પછી હુ જણાવીશ. આવી વાત સાંભળીને તેમને પાછો પ્રશ્ન સતાવા લાગ્યો - હવે ક્યા જવું? આમય પારસી સરાઈ ખાલી કરવાની હતી અને એવો કોઈ મિત્ર ન

હતો જેને ત્યા તે જઈ શકાય. એક જ રસ્તો હતો મુબઈ પાછા જવું. ટ્રેન રાતે ૯ વાગ્યે હતી. વચ્ચે પ કલાકનો સમય બાકી હતો. તેમની સરાઈમા જવાની હિમ્મત ન થઈ અને મિત્રોને ત્યા જવું ન હતું. આમ તેમની સ્થિતિ દયનિય બની હતી. પરંતુ તેમને રહેમની ભીખ જોઈતી ન હતી તેથી તેઓ કમાટી બાગમા ગયા. પરંતુ તેમનું મન ગુમ હતું. તરછોડાયેલું છોરું જેમ માવતરને સંભાળે તેમ તેમની સાથે થયેલા વ્યવહાર બદલ અત્યંત દુઃખી થઈને તેઓ તેમના માતા પિતાને યાદ કરતા હતા. રાત્રે ૮ વાગે તેઓ સરાઈમા સામાન લેવા ગયા અને પારસી માલીક ને ભાડૂ ચુકવીને પાછા સ્ટેશને પહોંચ્યા અને પછી મુબઈ જતા રહ્યા. ૧૮ વર્ષના સમયગાળા દરમિયાન ક્યારેય તેમને ધુધળું પડ્યું ન હતું. જ્યારે તે દ્રશ્ય તેઓ યાદ કરતા ત્યારે તેઓ તેમની આંખોમાંથી આંસુ આવી જતા હતા. એ વખતે તેમણે પહેલી વાર જાણ્યું કે જે હિંદુઓમા માટે અછુત છે એ પારસીઓ માટે પણ અછુત જ છે. આવી જ બીજી ઘણી ઘટનાઓ તેમના જીવનમા બની હતી. જેમા મિત્રો સાથેની મુસાફરી વખતે દોલતાબાદમા કુવાના પાણીનો ઉપયોગ કરતા ત્યાના મુસલમાનોએ તેમને ખરી-ખોટી સંભળાવી હતી.

ઉપરોક્ત ઘટના દર્શાવે છે કે બાબા સાહેબને પણ આર્થિક સ્થિતિ સારી હોવા છતાં આભડછેડનો સામનો કરવો કયો હતો. જેથી તેમણે સમાજમા બધા ધર્મો, વર્ગો વચ્ચે સમરસતા આવે તેવા પ્રયત્નો કર્યા. સમાજમા સુધારા થાય તેમજ નીચી જાતીના લોકોને બધી બાબતે ન્યાય મળી રહે તેવી રીતે બંધારણની રચના કરી. દરેક લોકો ને ધ્યાનમા રખીને તેમણે અનામત આપી સમાજમા સુધારો અને સમરસતા લાવવાના પ્રયત્નો કર્યા છે. આમ, આપણા પ્રવર્તમાન સમાજમા જાતી વચ્ચે રહેલા ભેદભાવ દુર થાય અને સમાજમા સુધારો થાય તે સમગ્ર ભારતના વિકાસ તેમજ વૃદ્ધી માટે ખુબ જ આવશ્યક છે.

“Quality Improvement in Higher Education through Skilled Based Programs”

Mr. Chiragkumar Babubhai Solanki

Assistant Professor, Shri I. J. Patel B.Ed. College, Mogri, Anand

Quality Assurance - Multi-models of quality in education

Some other rapidly developing societies in the Asia-Pacific region have been facing similar problems of education quality in development of education. Also, there are different types of educational reform in search of education quality in developed countries such as the USA, UK, and Australia (Cheng, 1994a, 1996). Responding to the rapidly growing concern about education quality in the international and local contexts, this paper aims at developing a framework of multi-models of quality in education for facilitating practice, supporting policy making, and developing research agendas.

General conception of education quality

In the management literature, the term quality has different meanings and has been variously defined as excellence, value, fitness for use, conformance to specifications, conformance to requirement, defect avoidance, meeting and/or exceeding customers' expectations, etc. There seems to be no consensus definition even though most of these definitions are highly correlated. Similarly, education quality is a rather vague and controversial concept in research and policy discussion. To different people, the definition may be different and so the indicators used to describe education quality may be different. Some may emphasize the quality of inputs to the education systems whereas others emphasize the quality of processes and outcomes. No matter whether referring to input, process, outcome, or all of these, the definition of education quality may often be associated with fitness for use, the satisfaction of the needs of strategic constituencies (e.g. policy makers, parents, school management committee, teachers, students, etc.) or conformance to strategic constituencies' requirements and expectations.

‘...education quality is a multi- dimensional concept and cannot be easily assessed by only one indicator...’

Borrowing the ideas from total quality management (Tenner and Detoro, 1992) and system approach, Cheng (1995a) defined education quality as follows:

Education quality is the character of the set of elements in the input, process, and output of the education system that provides services that completely satisfy both internal and external strategic constituencies by meeting their explicit and implicit expectations.

For assessing school education quality, different indicators may be developed to give information about the performance of an education institution in different aspects of input, process, and outcome. The difference in the choice of and the emphasis on indicators may reflect the diverse interests and expectations among the concerned constituencies and also the different management strategies used to achieve education quality under certain environmental constraints within a certain time frame. In other words, based on different conceptions of education quality and different concerns about achievement of education quality, different people may use different indicators to assess education quality and different

strategies to achieve education quality. The focus of these indicators and strategies may not necessarily include all aspects of the input, process, and outcome of an education institution.

Models of quality in education

In order to understand the complex nature of education quality and to develop management strategies for achieving it, it should be necessary to review the different conceptions or models of education quality explicitly or implicitly held by concerned constituencies in practice or by scholars in research. In the past decades, research on organizational effectiveness and school effectiveness has brought forth fruitful results and has guided many of the improvement endeavors, yet relatively little research has been done on the topic of education quality (Cheng, 1995a). If we believe that both effectiveness and quality are the concepts used to understand performance of an education institution in providing educational services, we can expect that the literature of effectiveness may be borrowed to understand and conceptualize quality in education institutions. Based on the models of organizational effectiveness and school effectiveness summarized by Cameron and Whetten (1983) and Cheng (1990, 1996), seven models of education quality can be proposed to illustrate the different conceptions that can be used to deepen understanding and develop management strategies.

1. The goal and specification model

This model sees education quality as achievement of stated goals and conformance to given specifications. The goal and specification model is often used in the assessment of education quality of individual institutions or education systems in a country. It assumes that there are clear, enduring, normative and well-accepted goals and specifications as indicators and standards for education institutions or education systems to pursue or conform to. An education institution is deemed to be of good education quality if it has achieved the stated goals or conformed to the specifications listed in the institutional plan or programme plans. Typical examples of quality indicators may include students' academic achievements, attendance rate, dropout rate, and personal developments, number of graduates enrolled in universities or graduate schools, professional qualifications of staff, etc. This model is useful if the goals and specifications used for judging education quality are clear and accepted by all involved constituencies, and that there are appropriate indicators which one can use to evaluate whether the institutions have attained the prescribed education standards. An advantage of this model of education quality is that it enables the institution management to focus attention on key components of education programmes.

2. The resource-input model

This model is useful if the connections between quality of inputs and outputs are clear (Cameron, 1984) and the resources are very limited for education institutions to achieve stated goals or conform to given specifications. In some Asian countries and cities (e.g. Hong Kong), quality student input is often seen as an important indicator of an education institution's success. Attraction of high quality student input seems to be a "necessary" condition for some institutions to become successful or achieve high academic performance in examinations. It is often believed that students from low socio-economic status families may bring a lot of behavioural and criminal problems from the community, which seriously

hinder the educational process. In order to help problem students, more resources are needed, if they are not reallocated from other institutional purposes. The capacity of acquiring scarce and quality resources represents the potential of an education institution that can promise high education quality particularly in a context of great resource competition. To some extent, the model redresses the limitation of the goal and specification model, linking education quality to the environmental context and resources input.

‘...the process model assumes that an educational institution is of high education quality if its internal functioning is smooth and “healthy”...’

Obviously, this model has its defects because its overemphasis only on acquisition of inputs may reduce the institutional effort put into educational processes and outputs. The acquired resources may become wastage if they cannot be used efficiently to enhance quality of process and outcomes.

3. The process model

In this model education quality is seen as smooth and healthy internal process and fruitful learning experiences. The process in an education institution is a transformational process which converts inputs into performance and output. A smooth internal institutional process enables staff to perform the teaching task effectively and students to gain fruitful learning experiences easily. The nature and quality of the institution of process often determine the quality of output and the degree to which the planned goals can be achieved. Particularly in education, experience in process is often taken as a form of educational aims and outcomes. Therefore, the process model assumes that an educational institution is of high education quality if its internal functioning is smooth and “healthy”. Important internal activities or practices in the educational institution are often taken as the important indicators of education. Leadership, communication channels, participation, co-ordination, adaptability, planning, decision making, social interactions, social climate, teaching methods, classroom management, learning strategies, and learning experiences are often used as indicators of education quality. The process in an educational institution generally includes management process, teaching process, and learning process. Thus the selection of indicators may be based on these processes, classified as management quality indicators (e.g. leadership, decision making), teaching quality indicators (e.g. teaching efficacy, teaching methods), and learning quality indicators (e.g. learning attitudes, attendance rate).

The process model has its limitations, such as the difficulty in monitoring processes and gathering related data, and the focus on quality of means instead of quality of ends.

4. The satisfaction model

According to this model education quality is defined as the satisfaction of strategic constituencies. The satisfaction model assumes that the satisfaction of strategic constituencies of an educational institution is critical to its survival (Cheng, 1990) and therefore education quality should be determined by the extent to which the performance of an educational institution can satisfy the needs and expectations of its powerful constituencies. In the school setting, the powerful constituencies may include teachers, management board members, parents, students, alumni, and officers at the education department. Education quality may be a relative concept, depending on the expectations of concerned constituencies or parties. If expected education quality is high and diverse, it will be difficult for institutions to achieve it

and satisfy the needs of multiple constituencies. If expected education quality is low and simple, of course it will be easier for educational institutions to achieve it and satisfy the expectations of constituencies so that educational institutions may be perceived as high quality more easily. Furthermore, the objective measurement of quality achievement is often technically difficult and conceptually controversial. Therefore satisfaction of powerful constituencies is often used instead of some objective indicators as the critical element to assess quality in education institution. This model emphasizing satisfaction of clients or conformance to clients' expectations or specifications is the very popular model used in the business sector to assess quality.

'...if the demands of powerful constituencies conflict and cannot be satisfied at the same time, the model may not be appropriate...'

5. The legitimacy model

The legitimacy model assumes that an educational institution needs to be accepted and supported by the community in order to survive and achieve its mission. Along this line of thinking, the indicators of education quality are often related to the activities and achievements of public relations and marketing, accountability, public image, reputation, or status in the community, etc. Educational institutions should operate educational programmes which conform to the ethical and moral norms of the community in order to gain legitimacy. They also need to promote their own image, in such ways as participating in district-wide contests, organizing exhibitions of students' work, maintaining a good relationship with district leaders, etc.

The model is useful when the survival and demise of educational institutions must be assessed in a changing environment. For example, in some old districts, the student population reduces quickly and some education institutions or schools have to be closed if not enough parents are willing to send their children to them. Among the educational institutions at risk, only those successfully striving for legitimacy or better public relations with the community can survive. From the standpoint of this model, educational institutions are of high education quality if they can survive in a competing environment.

The current emphasis on parental choice and accountability in educational reforms in both Western and Eastern societies seems to support the importance of the legitimacy model for assessing school education quality. Increase in parental choice of educational institutions may create a competitive market environment in which educational institutions have to compete and try their best to provide high quality educational services for the needs of parents. Also, the implementation of accountability systems or quality assurance systems provides a formal mechanism for educational institutions to gain the necessary legitimacy for survival. This can explain why so many educational institutions nowadays are paying more attention to public relations, marketing activities, and building up school-based accountability systems or quality assurance systems.

6. The absence of problems model

According to this model education quality means the absence of problems and troubles. Borrowing the idea of the ineffectiveness model (Cameron, 1984), it is often easier to recognize problems in an institution than to identify its quality because appropriate indicators and measurement techniques which can provide concrete evidence of quality are often difficult to obtain. Hence, instead of looking for quality in an education programme, one inspects the educational institution to check whether problems exist.

‘...identifying strategies for the improvement of an educational institution can be more precisely done by analysing problems and defects as opposed to education quality...’

The absence of problems model assumes that if there is an absence of problems, troubles, defects, weaknesses, difficulties, and dysfunctions in an educational institution, this institution is of high education quality. Problems and deficiencies signal warnings to the administration that some aspects of education quality may be lacking. Hence, during a inspection on an education institution, if no apparent problem arises from its operation, then this institution is assumed to be running smoothly and is fulfilling its educational objectives. This is perhaps the oldest concept of quality in use in industry (Feigenbaum, 1951). Quality control experts tend to look at quality as meaning less scrap, rework, warranty costs, etc., for the final product. The management team of an educational institution may set up stringent quality assurance and monitoring system in order to ensure a deficiency-free environment.

7. The organizational learning model

Here education quality is considered to mean continuous development and improvement. The changing educational environment is producing great impacts on nearly every aspect of functioning in education institutions. There seems to be no static factor or single practice that contributes to education quality forever. Some practices may be good at a certain time but not at another. Therefore, how to deal with environmental impacts and internal process problems is an key issue in assessing whether an educational institution can provide quality service continuously.

The organizational learning model assumes that education quality is a dynamic concept involving continuous improvement and development of members, practices, process, and outcomes of an educational institution. A number of researchers have indicated that organizations, like human beings, can be empowered to learn and innovate to provide quality services

To some extent, this model is similar to the process model. The difference is that this model emphasizes the importance of learning behavior for ensuring quality in education; whether the internal process is currently smooth is not so critical. This line of thinking supports the current emphasis of strategic management and development planning in education (Dempster *et al.*, 1993; Hargreaves and Hopkins, 1991). The model is particularly useful when educational institutions are developing or involved in educational reform, particularly in a changing external environment. The indicators of education quality may include awareness of community needs and changes, internal process monitoring, programme evaluation, environmental analysis, development planning, etc.

‘...procuring scarce resources for effective functioning and ensuring smooth and healthy internal processes and fruitful learning experiences are critical in order to achieve stated goals and produce high quality educational outcomes...’

In developing countries, there are many new educational institutions because of the expansion of the education systems. The new institutions have to face many problems in establishing organizational structures, educational processes, dealing with poor quality students, developing staff, and struggling against adverse influences from the community. Also, changes in the economic and political environment demand an effective adaptation of the education system in terms of curriculum change, management change, and technology change (Cheng, 1995b). Against such a background, this organizational learning model may be appropriate for studying education quality. Obviously, the usefulness of this model will be limited if the connection between organizational learning process and educational outcomes is not clear. For example, some old educational institutions have their prestige traditions that can attract a high quality student input. Even though they may lack organizational learning, they can still win relatively high student achievement and high status in the community.

Conclusion:-

The seven models have their own strengths and weaknesses, with emphasis on different aspects of the process for pursuing quality in education. Their applicability is not universal in all situations and their usefulness is often limited by contextual conditions. One model may be applicable in some specific contexts but not in others. As discussed above, some illustrations of the conditions for usefulness of these models have been summarized.

The above seven models can provide a comprehensive framework for conceptualizing and understanding education quality from different perspectives. Obviously, the above analysis is based on the transfer of management theory to the field of education. The limitations and implications of this international or cross-cultural transfer for education institutions at different levels may need further analysis and testing in a future study. Hopefully, this preliminary framework can contribute to the development of research, practice, management, and policy for education quality in current educational reforms in both local and international contexts.

References :-

- Teaching for quality learning at University 4th Edition
- Quality in Education
- Multi-models of quality in education
- www.researchgate.net
- www.insidehighered.com
- www.oecd.org.education